

природою – живі істоти, нежива природа, екосистеми та природні ресурси – рівень етичної мотивації зменшується від першого до останнього.

Формування непрагматичних мотивів, які й «працюють» на гармонізацію відносин з природою, найкраще відбувається у процесі інтерактивних та комунікативних методів екологічної освіти, насамперед – ігрової діяльності. Розуміння й привласнення цінностей коеволюційного характеру відбувається в іграх на засадах, скажімо, „глибинної екології”. Її специфіка стимулює процеси співпереживання та співчуття. Моделюючи ситуації, гравці ототожнюють себе з природними об’єктами, переживають емоційні стани, які їх характеризують у певній ситуації. Тобто, впровадження ігор-“метаморфозів” сприяло формуванню екологічних мотивів діяльності у природі та ціннісних орієнтацій коеволюційного спрямування, створенню на цій основі засад для формування екоцентричних рис особистості.

Література:

1.Пруцакова О.Л. Проблема формування культури екологічної поведінки школярів / О.Л.Пруцакова / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Зб.наук.праць.- Вип 16, книга 1. –Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Вінниченка, 2012.-.- 382с. С.240-248

Пустовіт Н.А., м.Київ

ГАРМОНІЗАЦІЯ ВІДНОСИН ШКОЛЯРІВ ІЗ ПРИРОДОЮ ЧЕРЕЗ ВЗАЄМОДІЮ З УСТАНОВАМИ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Анотація: у статті представлені філософські, методологічні, законодавчі засади, рівні гармонізації взаємодії людини і природи. Наведено приклади та форми співпраці позашкільних установ та установ природно-заповідного фонду у екологічному вихованні школярів, етапи та деякі узагальнені результати Всеукраїнського педагогічного експерименту „Екологізація дослідницької діяльності учнівської молоді у взаємодії позашкільного навчального закладу із об’єктами природно-заповідного фонду”.

Ключові слова: гармонія, школярі, природа, природно-заповідний фонд, взаємодія.

Формування гармонійних відносин з природою є не лише одним з перспективних напрямів науково-педагогічних досліджень, а й механізмом виживання людства в умовах сучасної екологічної кризи.

Особистість у просторі виховних інновацій

Можливість досягнення гармонії визначається, передусім, наявністю об'єктивних засад гармонізації взаємодії людини і природи. До них належать: гармонія в самій природі, що не викликає жодного сумніву; історична практика, традиції гармонійного співіснування людини з природою; їх сутнісна єдність, доведена численними історичними дослідженнями і найяскравіше виражена Л.Гумільовим: “Природа – не лише наш дім, вона – ми самі” [2, с. 589].

Для розуміння сутності гармонії важливими є такі положення:

“Гармонія являє собою такий спосіб взаємодії в системі, за якого окремі частини зберігають свою специфіку і автономність і не визначаються повністю цілим. Навпаки, ціле є результатом гармонійної взаємодії. Цілісність виступає тут не як основа частин, а як продукт їх взаємодії” [1, с. 63].

Гармонія – це не якийсь статичний стан, а процес обопільного узгодженого розвитку (коеволюції), в процесі якого узгодженість зростає. Усталення гармонії вимагає постійного докладання зусиль і не виключає протиріч.

Гармонія людини і природи – явище історичне, оскільки встановленню абсолютної вічної гармонії у їх взаємодії перешкоджає фундаментальний характер діалектичного протиріччя між цими частинами єдиної системи. Однак у процесі взаємодії можливе досягнення певних станів (етапів) відносно гармонійної відповідності соціальних і екологічних цілей і потреб.

“Таким чином, перед людиною виникає проблема підтримання гармонії в самій природі в умовах все зростаючого залучення природних систем у процеси людської діяльності; а також досягнення внутрішньої гармонії в самій людині, слідування своїй внутрішній природі, що означає відмову від однобічної споживацької орієнтації, спрямованість на розвиток усіх сутнісних сил людини, що змінило б її ставлення до зовнішньої природи, яке стало б більш досконалим у пізнавальному, моральному та естетичному планах” [1, с. 59-64].

Гармонізація взаємовідносин людини і природи не може відбуватись ні за рахунок людини, ні за рахунок природи, а об'єднує соціальну і природну гармонію. Прагнення до гармонії являє собою ціннісну перспективу, норму

Особистість у просторі виховних інновацій

поведінки, що реалізується у певних соціальних і гносеологічних обставинах. Таким чином, ідея гармонізації взаємодії людини і природи визначає спрямованість педагогічних впливів та змістово-процесуальні параметри відповідного навчально-виховного процесу.

Важливими для педагогічних досліджень є також визначені А.Гореловим рівні гармонізації взаємовідносин людини і природи: природоперетворювальний, пізнавальний, особистісно-ціннісний [1], що корелюють зі сферами особистості: діяльнісною, пізнавальною, емоційно-чуттєвою.

Припис щодо гармонізації відносин між людиною і довкіллям міститься у ЗУ “Про охорону навколишнього природного середовища” : “Україна здійснює на своїй території екологічну політику спрямовану на досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів”. У цьому ж Законі визначена співпраця позашкільних навчальних закладів (ПНЗ) еколого-натуралістичного напрямку з установами природно-заповідного фонду (ПЗФ) [4].

Положення про екологічну освітньо-виховну роботу установ природно-заповідного фонду також орієнтує установи ПЗФ на широку співпрацю “... насамперед з дошкільними, загальноосвітніми, позашкільними, професійно-технічними та вищими навчальними закладами” [3].

Досвід співпраці позашкільних закладів з установами ПЗФ представлений досить широко. Наприклад, Львівський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді організує гуртки на базі Яворівського національного природного парку. Формуванню екологічної свідомості учнів сприяє також участь юннатів у масових природоохоронних заходах, що проводяться у Міжнародному біосферному резерваті “Розточчя”.

Польовий екологічний практикум у формі наметового містечка на території геологічної пам’ятки природи “Бутова гора” – своєрідна візитівка Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

Багатий досвід співпраці з Херсонським Центром еколого-

Особистість у просторі виховних інновацій

натуралістичної творчості учнівської молоді мають установи ПЗФ Херсонської області. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 13.05.2014 р. № 581 їхня спільна робота набула статусу Всеукраїнського педагогічного експерименту “Екологізація дослідницької діяльності учнівської молоді у взаємодії позашкільного навчального закладу із об’єктами природно-заповідного фонду”. Базою здійснення експерименту визначено біосферний заповідник Асканія-Нова ім. Ф.Е. Фальц-Фейна, Чорноморський біосферний заповідник, національний природний парк “Олешківські піски” (відділення “Буркути” та “Раденське”), національний природний парк „Нижньодніпровський”, пам’ятка природи “Микільський заказник змій”.

Програма експерименту, розрахована на 2014-2018 рр., передбачала організаційно-підготовчий, концептуально-діагностичний, формувальний, узагальнювальний етапи.

Організаційно-підготовчий етап передбачав укладання угод з установами ПЗФ, вивчення готовності і мотивування педагогів до участі у експериментальній роботі.

На концептуально-діагностичному етапі проведено вивчення стану сформованості екологічної свідомості вихованців ПНЗ, як основного індикатора ефективності взаємодії ПНЗ і ПЗФ. Загальний стан екологічної свідомості учнів, що входили до генеральної сукупності, оцінено як задовільний: 45% опитаних виявили середній рівень за когнітивним, мотиваційно-ціннісним, поведінково-діяльнісним компонентами. При цьому найвищий рівень спостерігається у сформованості когнітивного компоненту, найнижчі показники – у поведінково-діяльнісному компоненті.

У формувальному експерименті брали участь вихованці позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного напрямку, що працювали за програмами “Дослідники заповідних стежок Херсонщини” у співпраці з установами природно-заповідного фонду.

Створені Центром оригінальні програми експедицій мають певні особливості. Навчальні екскурсії суттєво відрізняються від рекреаційних як за

Особистість у просторі виховних інновацій

змістом, так і за методикою, в них наявні елементи дослідницької роботи, яку учні виконують за короткий термін та при максимальній самостійності учасника експедиції, хоча і під керівництвом екскурсовода. Програма польового експедиційного практикуму передбачає проведення дослідницької роботи учнівської молоді в єдності таких компонентів екологічної свідомості, як когнітивний, мотиваційно-ціннісний та поведінково-діяльнісний. Таким чином досягається гармонізація педагогічних впливів на особистість в процесі екологічного виховання.

У рамках практикуму передбачено проведення одноденних екскурсій та 3-5 денні експедиції.

Робота виїзних експедицій здійснюється на території біосферних заповідників та національних природних парків. У програмі практики визначено вивчення таких об'єктів: природне степове ядро – буферні зони заповідної території – екосистеми з інтенсивним антропогенним впливом. Основними у програмі є принципи науковості, доступності та природовідповідності. Застосовано фронтальні, групові та індивідуальні форми організації дослідницької діяльності. Дослідницька робота школярів спрямована на спостереження і виявлення проявів гармонії у природі, формуванню ціннісного ставлення до неї.

Про позитивні результати запропонованої програми свідчить динаміка рівня екологічної свідомості вихованців, який підвищився на 23% у експериментальній групі та на 16 % у контрольній групі.

На контрольно-узагальнювальному етапі дослідно-експериментальної роботи передбачається:

порівняння результатів формувального і контрольно-узагальнювального етапів експерименту, визначення співвідношення результатів експерименту з поставленою метою та визначеними завданнями;

розроблення робочих зошитів-путівників для учасників екологічних експедицій: „Унікальний світ Асканії-Нова”, „Унікальний світ Чорноморського

Особистість у просторі виховних інновацій

біосферного заповідника”, „Унікальний світ Олешківських пісків”; фотовиставки „Заповідний світ Херсонщини в об’єктиві юнната”.

Серед інших форм співпраці навчальних закладів та установ ПЗФ ефективними є також створення навчально-просвітницьких екологічних центрів, проведення польових практик, організація навчальних екологічних стежок, екологічних таборів, шкіл із залученням науковців ПЗФ.

Література

1. Горелов А.А. Экология: Учебное пособие. – М.: Центр, 1998. – 240 с.
2. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли. – Санкт-Петербург: Кристалл, 2001. – 640 с.
3. Положення про екологічну освітньо-виховну роботу установ природно-заповідного фонду // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1414-15> Електронний ресурс. Режим доступу
4. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 №1264-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

Райт І. С., м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

У статті розкрито сутність та зміст міжкультурного виховання особистості у сучасному освітньому просторі. Акцентовано значення мистецької освіти у міжкультурному вихованні підростаючої особистості. Виділено основні засоби полікультурного виховання. Обґрунтовано роль культурної компетентності у вихованні особистості учнів нової української школи.

Ключові слова: міжкультурне виховання, музична культура, мистецька освіта, освітній процес.

Спрямованість України на активну взаємодію з європейськими країнами посилює важливість міжкультурного виховання особистості, що допоможе зберегти соціальний мир в середині поліетнічного суспільства і зробити його відкритим для інших культур.

Концептуальні засади полікультурної освіти закладено в Статуті ООН, Преамбулі Статуту ЮНЕСКО, Конвенції ЮНЕСКО проти дискримінації в освіті, Міжнародній Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Декларації прав людини, Загальній декларації про культурну різноманітність.